

Σύγκριση

Τόμ. 10 (1999)

Gilbert Durand, *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*. Paris, Albert Michel, coli: «La pensée et le sacré», 1996, p. 244.

Γιώργος Φρέρης

doi: [10.12681/comparison.11474](https://doi.org/10.12681/comparison.11474)

Copyright © 2017, Γιώργος Φρέρης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φρέρης Γ. (2017). Gilbert Durand, *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*. Paris, Albert Michel, coli: «La pensée et le sacré», 1996, p. 244. *Σύγκριση*, 10, 146–148. <https://doi.org/10.12681/comparison.11474>

φίας. Η πρόθεση του Bohrer, να καταδείξει τον πυρήνα του αισθητικού βιώματος ως ετερόνομο απέναντι σε κάθε δεδομένη τάξη του λόγου (ιδιαίτερα τη μεταφυσική), δεν τον εμποδίζει να ασχοληθεί με τις σύγχρονες τάσεις και εξελίξεις στον χώρο της θεωρίας, επειδή αναγνωρίζει ότι οι τάσεις αυτές έχουν εισχωρήσει στην ίδια τη λογοτεχνία και στην τέχνη γενικότερα – ως ρητορική του (αυτο)αναστοχασμού. Ισχύει όμως και το αντίθετο: η θεωρία, η οποία έχει παραιτηθεί από τη μεταφυσική, ενσωματώνει τη λογοτεχνική (μεταφορική) έκφραση ως γνήσιο τρόπο απόκτησης γνώσης.

Willi Benning

Gilbert Durand, *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*. Paris, Albert Michel, coll: «La pensée et le sacré», 1996, p. 244.

Ιδρυτής σπουδών για το φαντασιακό στη Γαλλία, ο καθηγητής Gilbert Durand με τις πολλές μελέτες του για τον μύθο και τον συμβολισμό του, μέσ' από την ανθρωπολογία, την εθνολογία, την κοινωνιολογία, την ψυχανάλυση και την ψυχολογία, μπορεί σήμερα να θεωρηθεί ως ένας από τους βασικούς μελετητές του αιώνα που διανύουμε. Αν με την πρώτη του εργασία, *Les structures anthropologiques de l'imaginaire* (1969), αποκατέστησε το φαντασιακό στις ουσιαστικές του διαστάσεις, με το πρόσφατο έργο του, *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*, κάνει ταυτόχρονα λόγο και για τη μέθοδο και για τους μύθους που τους θεωρεί συνώνυμους των ιδεών, του θέματος, ενώ μας εισάγει με τρόπο απλό και ζωντανό στην ουσία της προβληματικής της εποχής μας, σε ό,τι αφορά τη λογοτεχνική προσέγγιση και πρόσληψή τους.

Αφορμή για τη συγγραφή αυτού του πονήματος στάθηκε η επανάσταση που η τεχνολογία επέφερε κυρίως με την άνθηση της τεχνικής της εικόνας (από την ασπρόμαυρη φωτογραφία έως το βίντεο), κάτι που προκάλεσε σύγχυση και αταξία στον μέχρι τώρα «ορθολογικό» κόσμο του λόγου, δηλαδή τον λόγο της εικόνας που εμφανίζεται πιο έντονα και κυρίως πιο ανεξέλεγκτα απ' αυτόν που ο παραδοσιακός προφορικός ή γραπτός κυρίως λόγος καλλιεργούσε, βασικά μέσω της λογοτεχνίας.

Το έργο του G. Durand διαιρείται σε επτά κεφάλαια, εξετάζει σε βάθος τη μεθοδολογία της εξέλιξης και ανάπτυξης αυτού του νέου φαντασιακού λόγου, παρέχοντας στον αναγνώστη τη δυνατότητα να τον προσεγγίσει και να τον μελετήσει διεξοδικά. Κι αυτό διαφαίνεται από την ανάπτυξη των ιδεών του, αφού με το πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Η επιστροφή του μύθου: 1860-2100» ο συγγραφέας εξετάζει σφαιρικά την ανάπτυξη και επιβολή του λόγου της εικόνας στον σύγχρονο άνθρωπο μέσω της τεχνολογίας καθώς και όλες τις επιπτώσεις που αυτή η ανεξέλεγκτη μορφή τεχνολογίας έχει ως αποτέλεσμα, για να καταλήξει ότι ο μύθος —που τον θεωρεί ως συνώνυμο της ιδέας και του θέματος— δεν αποτελεί πια σήμερα μια φαντασίωση, όπως άλλοτε, εξαρτημένη από την αντίληψη και τη λογική, αλλά είναι ένα *res*, μια πραγματικότητα που μπορεί κανείς να χειριστεί για το καλύτερο ή το χειρότερο.

Γι' αυτό τον λόγο, υποστηρίζει ο G. Durand, επιβάλλεται μια νέα αντίληψη γύρω από το «σημαινόμενο», μια νέα επιστημονική προσέγγιση, που να είναι όχι μόνο γλωσσολογική ή λογοτεχνική και στενά συνδεδεμένη με έναν πολιτισμό, αλλά ευρύτερης αποδοχής.

Διαπιστώνει λοιπόν ότι εδώ και μισό αιώνα ο σύγχρονος άνθρωπος βιώνει μια «απεριόριστη» γνώση, μια γνώση που πηγάζει από το φαντασιακό κι εκδηλώνεται με μορφή επιστημονική, μια γνώση που αλλοιώνει συνεχώς την παραδοσιακή άποψη του σημαινόμενου. Και ο G. Durand καταλήγει ότι οι θετικές επιστήμες, που ανέπτυξαν τέτοιες μεθοδολογίες, προόδευσαν, ενώ αντίθετα οι θεωρητικές, επιμένοντας να υπογραμμίζουν τις ατέλειες, τα αδιέξοδα, τις αποτυχίες της ηθικής που οι πρώτες επιβάλλουν, δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το φράγμα του φαντασιακού.

Στη συνέχεια ο G. Durand εξετάζει την έννοια του «πεδίου της σημασιολογίας» (*bassin sémantique*), παίρνοντας μάλιστα ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: τη φαντασιακή εξέλιξη του μύθου των καθεδρικών ναών στη Δυτική Ευρώπη. Την ιδέα αυτή, που την αντλεί από τη διδασκαλία του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, τη συνδέει άμεσα με το μύθο της γέννησης και ανάπτυξης του εθνικισμού στην ίδια περιοχή, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα την απρόβλεπτη κατάληξη μιας θρησκευτικής ιδέας στην πάροδο του χρόνου με την επίδραση κι άλλων φορέων της γνώσης αλλά και της εξέλιξης διαφόρων τομέων της ανθρώπινης ζωής. Και συμπεραίνει ότι η «σημασιολογική σύγκλιση» (*confluence sémantique*) διαφόρων τάσεων κι απόψεων παίζει αποφασιστικό ρόλο σ' ένα αποτέλεσμα, ενώ η εξέταση, και κατά συνέπεια η κατάταξή της σ' έναν μόνο επιστημονικό πεδίο, είναι λανθασμένη. Επιβάλλεται λοιπόν, τονίζει ο G. Durand, το εννοιολόγημα του «κοινωνιοπολιτισμικού τύπου» (*concept du torique socioculturelle*), που δεν είναι παρά ό,τι επιζητούσε ο P. Βάγκνερ, δηλαδή η σύνδεση της

λογοτεχνικής κριτικής αλλά και της λογοτεχνίας με τις υπόλοιπες κοινωνικές επιστήμες. Η κοινωνιολογική προσέγγιση της λογοτεχνίας, κατά τον G. Durand, προσφέρει στον μελετητή του φαντασιακού πληθώρα βοηθημάτων για την κατανόηση τόσο της πρόσληψης μιας ιδέας όσο και για την απόδοση ή κατάταξή της. Η συγκριτική μελέτη των διαφόρων μυθογραμμάτων, δηλαδή των διαφόρων επιστημονικών όψεων του ίδιου μύθου, της ίδιας ιδέας, μπορεί να μας οδηγήσει σε πιο αντικειμενικά αποτελέσματα.

Με βάση αυτές τις αρχές μεθοδολογίας, είναι πιο εύκολη, καταλήγει ο G. Durand, η ερμηνεία του φαντασιακού στοιχείου στη λογοτεχνία, καθώς και οι αρχές που συντελούν στην υλοποίηση της ταύτισης φαντασιακού και πραγματικότητας, με τη σειρά τους, μετουσιώνονται σε νέους πυρήνες έμπνευσης/πρόσληψης, όχι μόνο στον τομέα της λογοτεχνίας, αλλά και σ' άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Κι αυτό διαφαίνεται από το γεγονός ότι όσο ένα λογοτεχνικό έργο, δηλαδή μια έκφραση του φαντασιακού, προσεγγίζει πολλές παραμέτρους της κοινωνικής ζωής και έκφρασης μιας εποχής, τόσο περισσότερο εκφράζει, συμβολίζει και καταγράφει αυτή την εποχή, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην πρόσληψη νέων έργων. Επομένως από τη μυθοκριτική, την κριτική μιας ιδέας, μιας αντίληψης, ενός γεννήματος του φαντασιακού, περνάμε στη μυθοανάλυση που αναγκαστικά μας επιβάλλει μια μυθομέθοδο, έναν τρόπο ώστε από το λογοτεχνικό κείμενο να μεταπηδήσουμε σ' όλα τα συμφραζόμενα που το περιβάλλουν. Έργο δύσκολο που απαιτεί, κατά τον G. Durand, ιδιαίτερη προσοχή, γιατί διατρέχουμε τον κίνδυνο να περιοριστούμε μόνο σε μια

επιφανειακή «κοινωνιολογική ή ιστορική προσέγγιση» και να μας ξεφύγει η «κεντρική ιδέα», ο πυρήνας που ώθησε τον δημιουργό στην υλοποίηση ενός έργου. Οφείλουμε να εξετάσουμε αν ο κεντρικός πυρήνας ενός έργου, που κατά τον G. Durand πηγάζει πάντοτε από το κοινωνικό πλαίσιο, οδηγεί και μεθοδεύει όχι μόνο την πλοκή ενός έργου, αλλά ακόμη και το ύφος, τη διατύπωση εικόνων, το υλικό εν γένει με το οποίο συγκροτεί το έργο του ο δημιουργός. Κι αναφέρει για παράδειγμα το κίνημα του Ρομαντισμού, που δεν αναλύεται ούτε κατανοείται μόνο μέσα από τη στενή «κλασική» λογοτεχνική προσέγγιση με τα κύρια ή δευτερεύοντα χαρακτηριστικά του, αλλά κυρίως με τη μελέτη και εξέταση των «μύθων-ιδεών», των μυθημάτων, της παρακμής, της δοκιμασίας, της ανάτασης και της λύτρωσης του ατόμου, όπως αυτά εμφανίστηκαν κι εκφράστηκαν ταυτόχρονα και σ' άλλους τομείς της ανθρώπινης συμπεριφοράς (αρχιτεκτονική, μουσική, γλυπτική, μόδα, ιστορία, ζωγραφική, έθιμα κ.λπ.).

Καταλήγοντας ο G. Durand αναφέρει ότι οι σχέσεις συγγένειας ψυχής και κοινωνίας δεν εξαρτώνται από πίνακες γενετικής ή χρωμοσωμάτων, αλλά προκύπτουν από την «ταυτότητα». Και με τον όρο «ταυτότητα» δεν εννοεί την απλή «ληξιαρχική» πράξη, αλλά την ελεύθερη, τη συνειδητοποιημένη επιθυμία του ατόμου να συμμετάσχει σε κοινές αξίες. Οπότε, ανάλογα με τη διάρκεια ή το χώρο που καλύπτει αυτή η ένταξη, μπορούμε να συζητάμε για «χρόνο» αλλά και για «γεωγραφία» του μύθου-ιδέα.

Γενικά, το *Introduction à la mythodologie Mythes et sociétés* είναι έργο που επισφραγίζει την πολυετή επιστημονική προσπάθεια και ανάλυση του G.

Durand να προσεγγίσει και να αναλύσει τη φαντασιακή πλευρά της παραδοσιακής, αλλά και της νέας λογοτεχνικής παραγωγής, ξεφεύγοντας από τα στενά «εθνικά» πλαίσια, δίνοντας νέα πνοή στη μελέτη της λογοτεχνικής και πνευματικής πρόσληψης, διατυπώνοντας και οριοθετώντας μια νέα μεθοδολογία. Αν και με τον όρο «μύθο» μπορεί να προκληθεί κάποια σύγχυση στον Έλληνα κυρίως αναγνώστη, γιατί ο G. Durand εννοεί την ιδέα κι όχι την αφήγηση ή τη δράση που συνδέεται γύρω απ' αυτήν, η *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*, όπως και οι προηγούμενες μελέτες του, διευρύνει την κλασική έννοια του μύθου, της δίνει νέες διαστάσεις, την προσαρμόζει στα σύγχρονα επιστημονικά, τεχνολογικά και κοινωνικά επιτεύγματα της εποχής μας.

Γιώργος Φρέρης

Κυριάκος Ντελόπουλος, Παιδικά και Νεανικά Βιβλία του 19ου αιώνα, Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1995, σελ. 528.

Το 1859 ο Νικόλαος Δραγούμης, μια από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες του 19ου αιώνα, εκδότης του περιοδικού *Πανδώρα*, συγγραφέας των *Ιστορικών Αναμνήσεων* (1874) και σημαντικότερων ταξιδιωτικών κειμένων, μεταφραστής έργων λογοτεχνικών και ιστορικών, διηγηματογράφος, αλλά και γνωστός πολιτικός, αποφάσισε να εκδώσει μια σειρά έργων με εικονογράφηση που να απευθύνεται στα παιδιά. Τη σειρά ονόμασε «Βιβλιοθήκη των παιδών» και την εγκαινίασε με ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα για